

Chávez – fallskjermoberst for de fattige - styrtet og gjenoppstått president

Et navn flerrer himmelen over Latin-Amerika: Hugo Chávez. Fallskjermoberst, kuppemaker (1992), demokrat, de fattiges venn og forsvarer, president i Venezuela. En farlig utfordrer til USA, til globalisering, til Det internasjonale pengefond, til Vestens hykleri.

I 22 timer var han ved et kupp fratatt presidentvervet fra 1998, som han ble gjenvalgt til to år seinere. Gjennom demokratiske prosesser seiret han over de gamle korrupte partiene. Ved folkeavstemninger har han på legitimt vis fått vedtatt en ny, demokratisk konstitusjon for landet, fått fjerne medlemmer av en høyesterett som var gjennområtten, ryddet opp i mye av (men ikke all) korrupsjon, og valgt en ny nasjonalforsamling hvor hans folk sitter med flertallet.

Han klarte denne prosessen uten at det ble spilt en eneste dråpe blod, uten at en eneste politisk fange er registrert i landet, uten at en fiendtlig, giftig presse er forsøkt kneblet, uten at noen er blitt berøvet mulighetene til å latterliggjøre ham, lufte sin aggressivitet mot ham, hver eneste dag, gjennom radio, TV og aviser.

Han er intet ikon, ikke plettfri. Men han har gjort det han lovte. Under valgkampene talte de gamle partiene, kristeligdemokratene og sosialdemokratene, om lykken ved et fritt marked. Chávez snakket om sosial rettferd.

Kjempeformue er stjålet

Hva står på spill? Venezuela er USAs tredje viktigste oljeleverandør, etter Saudi-Arabia og Mexico. La oss framfor alt få tak på dimensjonene her: Hele Vest-Europa ble etter den 2. verdenskrig gjenreist, takket være Marshall-hjelpen fra USA. Fra 1960 til 1998 mottok Venezuela en inntekt fra sin oljeeksport som svarer til 15 Marshall-planer. Hvor er disse pengene blitt av? De er forsvunnet, havnet i lommen på en liten klikk korrupte politikere (fagforeningsfolk også), og selvfølgelig er mesteparten havnet i utlandet. 70 prosent av befolkningen lever i dyp fattigdom. Oligarkiet, Det internasjonale pengefond (IMF) og USA har gjennom årene vennet seg til at det er slik det bør være. Da er Chávez en torn i øyet.

Hva har Chávez gjort?

Hva har Chávez gjort på de vel tre årene han har sittet ved makten?

En serie sosiale reformer er gjennomført. I fattigkvarterene er det bygd og satt i gang skoler – tallet på barn i skolen er økt med 25 prosent. Over 1,5 millioner småbarn får nye klær, undervisning, samtidig som de mottar frokost, et mellommåltid og middag hver dag. Landets urinnvånere, indianerne, har fått sikret sine rettigheter, også med tilbud om mikrokreditter til egne små foretak. Nye lover har gitt jord til jordløse. Arbeidsløsheten er sunket. Det er skapt 450 000 nye arbeidsplasser. De to siste årene har Venezuela blitt flyttet fire plasser fram på UNDPs indeks for menneskelig utvikling.

Det er gjennomført omfattende vaksinasjonsprogrammer blant fattige og marginaliserte i samfunnet. Spedbarnsdødeligheten har begynt å synke. Det er bygd eller snart ferdigstilt 135 000 boliger for fattige familier.

En spesiell bank for kvinner er etablert. I fjor var Venezuela et av landene i Latin-Amerika med større vekst, rundt tre prosent.

Hvorfor er ikke dette gode nyheter?

Noe henger sammen med Chávez' stil. Han er venn med Castro. Han har besøkt Kadhafi. Det er ille nok. Han holder lange taler i TV – altfor lange. Talene irriterer, for han kan finne på å avbryte såpeoperaer. Han er heller ikke fri for forfengelighet.

Fallskjermobersten kritiserte også i klartekst USA for å starte krigen i Afghanistan. ("Man utrydder ikke terror med terror.") Med et stort flertall i nasjonalforsamlingen (og sin offisersbakgrunn) har han hatt tendens til egenrådighet. Han har kunnet bruke presidentmakten for det den er verd.

Han har bestemt at jord som bare lå brakk og uproduktiv, ville bli nasjonalisert og deretter overlatt til jordløse. (Noe som ble gjort overfor United Fruit i Guatemala, og som førte til at landets demokratiske president, Jacobo Arbenz, ble styret av CIA i 1954.) Chávez forsøker nå å gjennomføre en slik jordpolitikk i Venezuela.

Men det kampen har stått om de siste månedene, gjelder kontrollen med landets oljeselskap, Petróleos de Venezuela (PDVSA).

Selskapet ble nasjonalisert i 1974, men det har aldri lyktes for staten å forme, langt mindre å utøve, en politikk i samsvar med den formelt nye status.

Selskapets ledelse la suverent selv kursen. Den ville ha frie hender til å forhandle kontrakter, og "joint ventures" uten hensyn til hva regjeringen, enn si Venezuelas folk, ønsket. PDVSA utviklet seg til en stat i staten.

I november i fjor vedtok nasjonalforsamlingen en petroleumslov som skulle danne basis for en ny politikk. Den ble sabotert. Regjeringens svar var å skifte ut ledelsen. Da startet kampen for alvor. Opposisjonen i landet, så vel som USA, fant at her hadde de den katalysator de trengte for å trappe opp konflikten.

USA lurar i bakgrunnen

USAs president kunne ikke skjule sin lettelse da han fikk beskjeden om at Chávez var styrtet. En talsmann for IMF gikk øyeblikkelig ut og erklærte at fondet naturligvis ville stille "adekvate midler" til disposisjon for "den nye demokratiske regjeringen" – andre toner enn den nødstedte regjeringen i Argentina har fått høre fra den kanten.

For få måneder siden ble Otto Reich, en velkjent organisator av sabotasje og statskupp og deltaker i Iran-Contras-skandalen, utnevnt av Bush til ny viseutenriksminister med ansvar for Latin-Amerika. USA har måttet innrømme at de visste om kupp-planene, men ga kuppmakerne bare "objektive råd".

En fullblods "demokrat" i aksjon

Pedro Carmona, næringslivssjefen og president de facto for ett døgn, som vedtok å oppløse nasjonalforsamlingen, avskaffe konstitusjonen, avskjedige hele høyesterett, avsette alle guvernører og ordførere som var folkevalgt på Chávez' program, har fra sin husarrest forsikret at han naturligvis er fullblods demokrat. Skjønt alle landets demokratiske institusjoner med et pennestrøk ble avskaffet!

Som en selvfølge må tilføyes: Hær sjefen i Venezuela, general Efraín Vaquez, og andre av generalene bak kuppet har gjennomgått militær opplæring på den beryktede Escuela des Américas, uoffisielt kalt Kuppskolen. (Institusjonen har fått nytt navn og er flyttet til Fort Brenning i USA.) Ifølge den vanligvis velunderrettede spanske avisen El País dro far til den nåværende sjef i Det hvite hus til visse samtaler med Pedro Carmona på ferieøya Los Roques kort tid før kuppet ble satt i verk. De sammenfallende omstendigheter omkring slike begivenheter har gjort inntrykk i Latin-Amerika.

Og Chávez? Det første han sa etter at vanlige folk strømmet ut i gatene og krevde han tilbake, var å be om tilgivelse. – Jeg har gjort feil, sa han. Feilene vil bli korrigeret. Det betyr neppe at kursen blir lagt om. Han vil opptre med større forsiktighet. Men vil det hatske mindretallet akseptere en utstrakt hånd?

(Dagbladet, 28.mai,2002)